EL DEBAT DINS L'INDEPENDENTISME

Cartografia del debat independentista

Conclusions

Jordi Muñoz

Discurs dels líders independentistes al vestíbul del Parlament de Catalunya, encapçalat per l'ex president de la Generalitat, Carles Puigdemont, després de la proclamació de la República del 27 d'octubre de 2017. Il·lustració: Marc Torices

El 2017 Catalunya no va aconseguir la independència. És una obvietat, potser. O potser no. En tot cas, sembla convenient començar per aquí. El sobiranisme català va plantejar un embat a l'estat i no va reeixir. Més de tres anys més tard, els principals actors de l'independentisme no han pogut consensuar encara una diagnosi mínimament compartida sobre què va passar i per què. I això explica, en bona mesura, el bloqueig en què sovint es troba l'independentisme. L'experiència de 2017 ha deixat molts aprenentatges però també moltes ferides obertes. Per això no és fàcil construir un plantejament de futur mínimament compartit si no s'aconsegueix girar full i sortir del que Xavier Domènech ha anomenat, encertadament, la gàbia melancòlica de 2017.

En tot cas, els textos del dossier sobre el debat dins l'independentisme ens permeten fer-nos una imatge força completa dels termes del debat. És un debat molt afectat pel soroll i la simplificació, i per això l'objectiu d'aquest dossier era el de poder-lo diagnosticar bé. Malauradament, en el dossier no hi son totes les veus que volíem. Singularment, hi ha un dèficit de contribucions provinents de l'entorn actual de Junts per Catalunya. Hem convidat fins a quatre persones diferents que enteníem que podien representar adequadament

aquesta visió, però per raons diverses no han pogut participar-hi. Per això, pensem que cal complementar la lectura d'aquest dossier amb aportacions com el llibre *Eixamplant l'esquerda*, de Josep Costa (Comanegra, 2020) o el document *Preparem-nos* del Consell per la República (2020) per tenir-ne una imatge completa. En tot cas, feta aquesta salvetat, creiem que tenim prou elements per poder construir un mapa analític força complet del debat dins l'independentisme. En cap cas el dossier estava pensat com un exercici representatiu, ni de quotes. Només volia entendre i ajudar a entendre els termes reals del debat, més enllà de les simplificacions.

La lectura d'aquestes contribucions, i altres textos, permet veure amb claredat on son els nusos del debat dins l'independentisme. En el fons, el debat no és tan binari ni senzill com es presenta de vegades. Més enllà de la dicotomia entre *traïdors* i *hiperventilats*, hi ha diversos debats entrecreuats. Podem distingir, de fet, dues dimensions. La primera té a veure amb la interpretació del passat, i la segona amb les estratègies de futur. La primera condiciona molt la segona, però son analíticament diferents.

El debat sobre el 2017: per què Catalunya no és independent?

El primer debat, i potser el principal, té a veure amb la interpretació del passat. Les posicions en aquest debat estan definides per les respostes a la pregunta de per què l'embat de 2017 no va dur a la independència. No ens referim a les discussions sobre la intrahistòria d'aquelles setmanes i mesos. Això ha estat a bastament documentat per periodistes i per alguns dels protagonistes en llibres de memòries. En aquest sentit, resulten especialment interessants de llegir el llibre *Tota la Veritat* (Ara Llibres, 2018), escrit per un grup de periodistes de diferents mitjans que van intentar reconstruir de manera minuciosa tots els detalls, o les memòries en dos volums del president Carles Puigdemont (La Campana, 2020), en què hi exposa la seva versió dels fets.

Però tot això, que té importància sobretot per als protagonistes, i certament condiciona molt les seves relacions i vivències, no és el debat fonamental. Tot i que hi ha una certa tendència a confondre'ls i barrejar-los, el debat important no té a veure amb els detalls del que va passar, ni amb les lleialtats, deslleialtats o traïcions que uns i altres protagonistes es puguin atribuir mútuament, sinó que rau fonamentalment en la interpretació del que va passar i de les seves causes. En aquest sentit, podem identificar, bàsicament, dues grans interpretacions. Evidentment, en aquest exercici d'ordenació analítica del debat, necessàriament simplificarem les posicions. Hi ha qui se situa enmig i combina elements d'una i l'altra visió. Però a grans trets és útil pensar en aquestes dues visions, que posen l'èmfasi en llocs diferents.

La primera visió inclou totes aquelles persones que atribueixen el fracàs de l'embat de 2017 a factors endògens, propis del moviment independentista. Són els i les que pensen que Catalunya no va assolir la independència el 2017 perquè a l'independentisme li va faltar determinació, valentia, decisió o preparació.

En aquest grup hi ha, certament, accents diferents. Però tots tenen en comú el fet que per entendre les causes del que va passar el 2017 miren bàsicament cap a dins de l'independentisme, més que no pas cap enfora del moviment. Si repassem les contribucions a aquest dossier, i altres textos, trobem qui parla de manca de decisió i dubtes, o d'una excessiva prudència en moments clau. Alguns situen aquests moments clau en el 3 d'octubre de 2017, d'altres en el 10 i d'altres en el 27. Però tots coincideixen a assenyalar que si en aquells moments crítics l'independentisme hagués decidit anar més a fons, les coses s'haurien pogut resoldre d'una altra manera. És la tesi de la finestra d'oportunitat, que hauria estat oberta durant uns dies o setmanes i s'hauria desaprofitat. Però no tothom ho planteja en termes de manca d'astúcia o de decisió en els moments clau. També hi ha qui es refereix a la manca de previsió i preparació d'escenaris de confrontació dura. Les hipòtesis dels líders independentistes sobre la resposta de l'estat, diuen, eren excessivament ingènues. Un moviment més madur hauria sigut més realista, i hauria previst la possibilitat de situacions de confrontació de major duresa. Potser, diuen alguns, no es van preveure altres escenaris per manca de capacitat dels lideratges. Seria, doncs, un problema de qualitat.

També hi ha qui pensa més aviat que no hi havia voluntat real. Són les veus que enuncien una versió nova de la vella hipòtesi de la traïció dels líders: en el fons, diuen, els líders del procés no volien portar el país a la independència, ni estaven disposats a assumir els riscos, sinó que el que buscaven era explotar políticament el procés com una finalitat en ella mateixa per arrapar-se al poder. L'essència del que hom anomena *processisme*, doncs, seria precisament aquesta: no aconseguir la independència sinó allargar el procés indefinidament per poder-ne viure. La tensió emocional del procés garantiria als líders un entorn de fidelitats polítiques que evitarien el rendiment de comptes.

També hi ha qui atribueix el problema de l'independentisme a la divisió interna del moviment, a les desconfiances entre els diferents actors. Alimentada per les cròniques detallades que s'han anat publicant, hi ha qui pensa que el problema és que els diferents actors de l'independentisme es miraven de reüll, i pensaven sobretot en la competició electoral entre ells. Això hauria portat el moviment a la paràlisi, i hauria evitat que poguessin reeixir.

Tot i la seva diversitat, totes aquestes tesis comparteixen el fet que miren, sobretot, cap a dins de l'independentisme per explicar què va passar el 2017. El contrafàctic implícit (o explícit) és que si el moviment hagués estat més astut, o més preparat, o més unit, o més ben guiat, hauria pogut reeixir. Per això, d'aquesta interpretació se'n deriva una conseqüència lògica relativament senzilla: si les causes són endògenes, la solució també ho serà. És a dir: la solució per aconseguir l'objectiu polític és troba dins del moviment mateix. Es tracta de tenir millors lideratges, o de ser més astuts, o de ser més determinats, més valents, més decidits, menys ingenus o de preparar-se millor per una confrontació dura. De cohesionar i unificar el moviment. O de tenir líders que, realment, vulguin fer la independència i no només dir que la volen fer.

En front d'aquestes interpretacions, hi ha les que identifiquen les raons per no haver assolit la independència en les condicions externes. Són les veus que ens diuen que no cal anar a

buscar el problema, fonamentalment, dins del moviment, sinó a fora. No neguen que algunes de les febleses que enumeren els altres són reals, però argumenten que res de tot això no hauria fet la diferència. Perquè el problema fonamental del moviment sobiranista no té a veure amb la disposició o habilitat de l'independentisme, sinó en les condicions objectives en què es plantejava l'embat. La famosa correlació de forces.

Com abans, també podem identificar aquí diferents matisos i èmfasis en factors diferents. Hi ha qui posa el focus en la correlació de forces a dins de Catalunya, en el fet de no haver aconseguit una majoria inapel·lable a favor de la independència. Ni en les eleccions de 2015, ni en el referèndum de l'1-O, ni en les eleccions de 2017. El fet de no haver aconseguit el suport d'una majoria absoluta de l'electorat català seria el principal obstacle per transitar cap a la independència. El mandat democràtic no era, doncs, suficient. També hi ha qui, a banda d'això, fa èmfasi en la polarització i en la divisió de la societat catalana. La reacció de l'electorat unionista a Catalunya, les manifestacions al carrer i els resultats que va obtenir llavors Ciutadans són vistos com un dels obstacles principals. Perquè dibuixaven un escenari de potencial fractura social que feia intransitable el camí cap a la independència. Sense un mínim de cohesió que garantís la convivència el projecte republicà seria inviable.

Però entre les explicacions exògenes, també hi ha qui mira més aviat a fora. Més enllà del que passa a la societat catalana. Sobretot, al desequilibri enorme de capacitat i poder de les institucions catalanes respecte de l'estat espanyol. Al costat de l'estat espanyol, que disposa d'un aparell coercitiu molt sòlid, les institucions catalanes són extremadament febles. Per això, aquestes lectures de 2017 insisteixen que cal tenir en compte un factor que una part de l'independentisme sovint oblida: la capacitat de l'estat. Capacitat fiscal, administrativa, jurisdiccional, policial i militar. Tot això fa de l'estat espanyol un ens molt robust, al costat del qual les institucions catalanes són molt més febles. Finalment, hi ha qui posa l'èmfasi en l'esfera internacional. En la geopolítica. El paper de la Unió Europea, i la inserció de l'estat en la comunitat internacional feien, de fet, molt complicat el trànsit cap a la independència. Perquè el reconeixement internacional és un factor necessari en la darrera fase de qualsevol procés d'independència.

> El debat important no té a veure amb els detalls del que va passar, ni amb les lleialtats, deslleialtats o traïcions que uns i altres protagonistes es puguin atribuir mútuament, sinó que rau fonamentalment en la interpretació dels fets i de les seves causes: factors endògens o bé condicions externes

Les implicacions de les interpretacions exògenes són més complexes. Perquè tenen a veure amb la necessitat de transformar les condicions objectives que s'interposen entre l'independentisme i el seu objectiu polític. Cal reforçar les majories internes, cal prevenir la polarització i fractura de la societat catalana, cal reforçar les institucions pròpies i buscar

els punts de feblesa de les espanyoles, i cal treballar en l'arena internacional per reforçar la posició de Catalunya, i buscar d'afavorir o aprofitar un context d'oportunitat. Tot això és necessàriament més difícil i costós que les transformacions internes al moviment que proposen els qui defensen les explicacions endògenes. I això explica, com discutirem més endavant, algunes de les divergències estratègiques.

Molt probablement, molts lectors estaran pensant que aquestes dues famílies d'explicacions no són incompatibles entre elles. De fet, no ho són: podria haver passat tot alhora: lideratges deficients, manca de decisió, manca d'unitat, correlació de forces interna i externa desfavorable, etc. Però la qüestió no és aquesta, sinó la convicció sobre quins van ser els factors clau. En altres paraules: quina d'aquestes circumstàncies, si hagués estat diferent, hauria dut a un resultat diferent. Aquí és on hi trobem les diferències.

Les arrels de la discrepància

Com s'ha arribat a aquesta divergència d'interpretacions? Com podem explicar que s'hagin anat imposant lectures tan contraposades sobre què va passar el 2017, i les seves causes? Probablement aquí cal fer referència, sobretot, als alineaments partidistes. Són les línies de fractura entre partits les que han alimentat, eixamplat i solidificat les diferències. Per això, resulta relativament senzill identificar les posicions amb els alineaments de partit. No hi ha una correspondència perfecta, i en els entorns i militàncies de tots els partits independentistes hi ha una certa diversitat. Però no és cap secret que les interpretacions que hem anomenat endògenes són més freqüents en l'entorn de Junts per Catalunya, mentre que les exògenes han calat més en l'entorn d'Esquerra Republicana i, en part, també a la CUP.

Tanmateix, seria reduccionista limitar les causes d'aquesta discrepància de fons als alineaments partidistes. Perquè, en el fons, les dues posicions que hem esbossat remeten a dues mirades a la realitat molt diferents, una que en podríem dir més materialista i l'altra de més idealista. Però també hi subjauen, des del meu punt de vista, sensibilitats diferents respecte la cohesió social. Això explica que hi hagi una certa (imperfecta però evident) relació entre les posicions en aquest debat i les posicions tradicionals en l'eix esquerra-dreta. Tot i que en l'independentisme hi ha hagut un cert procés de desdibuixament de les fronteres ideològiques, és evident que hi ha tradicions ideològiques diferents, com n'hi ha hagut sempre al catalanisme. I mentre que a l'esquerra hi predominen més les explicacions exògenes, a la dreta hi predominen més les endògenes.

A banda de la qüestió ideològica, també n'hi ha una de geogràfica. El fet que Catalunya sigui un país políticament asimètric, fa que hi hagi també en les bases independentistes, nivells molt diferents d'exposició quotidiana a la diversitat sociopolítica i cultural del país. No és cap coincidència que la visió endògena, la que ubica el problema a dins del moviment, sigui predominant en els entorns en què l'independentisme és més fort, mentre que la que posa l'accent en els condicionants externs té més predicament en les zones metropolitanes i políticament més heterogènies.

Tot això explica, des del meu punt de vista, el que alguns observadors han llegit com un desconcertant canvi de papers entre els principals partits del sobiranisme. Si tradicionalment Esquerra Republicana representava la línia més clarament independentista, Convergència Democràtica i les seves successives refundacions representaven la posició més moderada i pactista. Però ara això s'hauria invertit, i Junts per Catalunya representa posicions més dures i Esquerra Republicana, en canvi, hauria fet el tomb cap a posicions més moderades. L'espai de la CUP té una posició singular, més difícil de classificar, però amb punts de contacte evidents amb les tesis exògenes. El rerefons ideològic i la geografia electoral de les dues formacions explicarien, doncs, aquesta divergència i el canvi de papers. Només cal mirar els mapes electorals dels dos partits per entendre-ho: en un patró que s'ha anat aguditzant des de 2017, Esquerra Republicana es va fent forta a les comarques metropolitanes i del Sud de Catalunya, mentre que Junts concentra la seva hegemonia sobretot a la Catalunya Central i les comarques de Girona. Tot això s'explica, probablement, per les creixents divergències estratègiques però el que és rellevant és que les reforça. Com més diferents siguin els dos electorats, més allunyades estaran les seves visions.

Les implicacions de la divisió

Per què és tan important aquesta divisòria? Per què les interpretacions del passat són encara ara tan determinants en el debat dins l'independentisme? Evidentment, això té a veure amb la connexió entre diagnòstic i tractament. A diagnòstics diferents hi corresponen vies de solució diferents. Per això, aquestes dues interpretacions tenen ramificacions tan diferents. Els que privilegien les explicacions endògenes, prioritzen solucions també endògenes. Si el problema està a dins de l'independentisme, el que cal és intervenir sobre el moviment: Fer-lo més cohesionat, més determinat, més preparat per resistir nivells més elevats de confrontació, o amb lideratges més disposats a arribar fins al final. La recepta que s'imposa, per tant, mira cap a dins de l'independentisme, i s'abjura de coalicions i acords a fora del moviment, i de qualsevol rebaixa discursiva. S'aposta per una intensificació del conflicte, en el curt termini.

Per contra, els que privilegien explicacions relacionades amb la correlació de forces miren, sobretot, cap a fora del moviment per trobar solucions. Per alterar la correlació de forces, diuen, cal anar a mirar més enllà de l'independentisme. Fer discursos basats en elements que puguin suscitar consensos més amplis (l'amnistia, el dret a decidir), i plantejar el conflicte en termes democràtics més que no en termes de minoria nacional. Això va aparellat amb la voluntat de buscar aliances amb formacions polítiques i socials no estrictament independentistes, i buscar també aliances a la resta de l'estat que puguin contribuir a modificar l'estatus quo. Això implica, també, pensar en temps més llargs, i plantejar un procés necessàriament més lent d'acumulació de forces.

El debat sobre el futur: el paper de les institucions

Tot i que el que hem descrit més amunt és, probablement, la línia de fractura principal dins l'independentisme, i té ramificacions estratègiques importants, no esgota tota la

complexitat del debat. Llegint les contribucions a aquest dossier es fa evident que hi ha un altre debat que té a veure amb el paper de les institucions en el procés cap a la independència. Durant els anys del procés (aproximadament 2012-2017) la doctrina dominant era que les institucions de la Generalitat eren la palanca necessària per construir "estructures d'estat" i fer el pas de la llei a la llei. Aquesta doctrina va quedar força qüestionada per l'experiència de 2017. Els límits de les institucions autonòmiques es van fer evidents, sobretot arran de l'aplicació de l'article 155 per suspendre l'autonomia.

Però d'aquella experiència no tothom n'ha tret les mateixes conclusions. A grans trets, hi ha qui segueix confiant en les institucions autonòmiques com a eina de construcció de sobirania, i qui ha deixat de confiar-hi. Difícilment trobarem ja qui pensi que en la via de les estructures d'estat tal com es va plantejar entre 2015 i 2017. Però sí que hi ha plantejaments dins l'independentisme que identifiquen en les institucions de l'autogovern l'element fonamental per impulsar el projecte d'independència. Per diverses raons. En primer lloc, perquè les institucions autonòmiques representen una eina important d'intervenció política. Les institucions creen comunitat, i les polítiques que s'hi poden fer poden contribuir a cohesionar-la o tensionar-la. Poden afavorir adhesions al projecte sobiranista o, pel contrari, poden allunyar-ne la ciutadania. En segon lloc, perquè les independències, en general, les solen aconseguir els proto-estats, no les comunitats sense institucionalitat pròpia.

Però també hi ha qui de l'experiència de 2017 n'ha tret la conclusió contrària: les institucions autonòmiques no són una eina útil. Al contrari, hi ha qui les identifica, de fet, com un obstacle per a la independència. En alguns casos això es deriva de la tradició política d'una part de l'independentisme, molt crític amb les institucions. I en d'altres és senzillament una conclusió que treuen de la seva lectura del que va passar el 2017.

La idea que les institucions d'autogovern serien un obstacle pel projecte independentista es basa en diversos arguments. Primer, perquè hom creu que podrien fer més tolerable l'status quo i, per tant, desmobilitzar. Segon, perquè entenen que les institucions contribueixen a crear una mena de "casta" de càrrecs autonòmics amb pocs incentius per a arriscar-se. I tercer, perquè en el fons aquestes institucions actuen sota la lògica jurídica i administrativa espanyola, i per això sovint acaben fent d'executors fins i tot de la repressió política al propi independentisme que les governa. I són febles i vulnerables davant la repressió legal de l'estat.

Per això son tan populars en determinats entorns els projectes de construcció d'institucionalitat alternativa, fora del govern i del parlament autonòmics. El Consell per la República és el buc insígnia d'aquesta corrent: es basa en la idea que una institucionalitat pròpia, ubicada fora d'Espanya i per tant a recer de la legislació espanyola, és l'eina que pot pilotar la transició cap a la plena sobirania. L'aposta per desenvolupar institucionalment el Consell per la República, inspirada en altres casos de diàspores, és central en determinats entorns de l'independentisme.

Per contra, també hi ha qui veu aquesta mena de projectes amb una certa preocupació. Més enllà de les tensions partidistes que han dominat el consell, hi ha arguments de fons. Les

institucions d'aquesta mena són necessàriament de part. No són institucions de tot el país, sinó només de l'independentisme. Atesa la realitat de la societat catalana, el fet que com a mínim la meitat de l'electorat no s'hi senti interpel·lada ni representada les converteix de facto en institucions de moviment. Però no poden ser, per definició, institucions inclusives de país. La legitimitat que dóna el sufragi universal i la participació massiva de totes les tendències en les eleccions autonòmiques no es pot substituir per formes alternatives de legitimitat, basades en l'adhesió d'un sector concret de la societat. Una aposta exclusiva per aquesta mena d'institucions alternatives, de fet, podria eixamplar la distància entre el sobiranisme i la resta de la societat catalana. I, en aquest sentit, seria contraproduent pels objectius polítics del moviment. Per contra, aquestes institucions potser poden ser útils si s'entenen com a institucions de moviment, espais de coordinació i acció política, però sense pretensió de substituir la legitimitat de les institucions de país.

En aquest debat també hi ha qui, per tradició política, confia bàsicament en l'acció política extra-institucional, en la protesta, la mobilització i el treball de base, al carrer. La dicotomia carrer-institucions és present en bona part dels moviments transformadors, i sempre genera tensions mal resoltes. La combinació de totes dues coses sembla a priori l'opció guanyadora, però no sempre resulta fàcil, perquè la lògica, els temps, i els incentius d'una i l'altra són ben diferents.

Tot això es tradueix també en desencontres freqüents al voltant de la idea i la pràctica de la desobediència. L'independentisme post-procés té el seu moment fundacional en un gran moment de desobediència civil i institucional. La desobediència forma part, per tant, del nucli del que defineix avui aquest moviment. Tanmateix, hi ha posicions confrontades sobre què, com i quan emprar aquesta eina.

> L'independentisme post-procés té el seu moment fundacional en un gran moment de desobediència civil i institucional. La desobediència forma part del nucli del que defineix avui el moviment; tanmateix, hi ha posicions confrontades sobre què, com i quan emprar aquesta eina

Una de les característiques de la desobediència civil és l'assumpció de les conseqüències, generalment en forma de repressió. Això és una decisió conscient de qui utilitza la desobediència, i té també implicacions personals i col·lectives. En el cas de voler practicar la desobediència des de les institucions, a banda de les dificultats inherents a treballar des d'unes instàncies que estan concebudes precisament per aplicar el principi de legalitat, hi ha el risc de paràlisi institucional.

Aquest debat té a veure amb el que discutíem més amunt: qui considera les institucions autonòmiques una eina important hi veu més inconvenients a involucrar-les en accions de desobediència més o menys simbòlica, i qui les veu com una nosa o, en tot cas, com un

element accessori en l'acció política sobiranista, té més tendència a voler sacrificar-ne el funcionament normal per fer evident la repressió i les limitacions que imposa l'estat espanyol. Casos com els debats a la mesa del parlament durant tota la legislatura 2017-21, o a la presidència de la Generalitat fan evidents aquestes discrepàncies.

Hi ha una síntesi possible?

Aquesta cartografia pot ser parcial i incompleta, perquè necessàriament es basa en la simplificació. Segur que hi ha molts més accents i posicions intermèdies i diferents. Però en tot cas vol representar analíticament els termes del debat. Això pot ser útil per explorar si hi ha una possibilitat de síntesi.

En sentit estricte, és difícil reconciliar posicions tan diferents. La síntesi entre dues lectures gairebé contraposades del que va passar el 2017 i de les seves causes és molt complicada. Probablement la sortida més raonable passaria per mirar de circumval·lar el debat. No és realista pensar que hi haurà un acord en una diagnosi compartida tres anys més tard. Però si es parteix del reconeixement de les posicions de l'altre, llavors potser és possible bastir uns mínims consensos. Això és especialment rellevant perquè l'electorat independentista segueix dividit, i no ha donat una hegemonia clara a cap de les dues visions.

Com podria ser aquesta síntesi? És difícil pensar-la sense caure en la fal·làcia del punt mig. En aquest text no hi ha la pretensió de neutralitat ni equidistància en aquest debat, perquè està escrit des d'una posició molt ben definida (vegeu *Principi de Realitat*, L'Avenç, 2020). Però partint d'aquesta cartografia del debat, es pot pensar en possibles punts de trobada.

El primer podria ser al voltant de la idea que cal superar el fals dilema entre diàleg i unilateralitat. L'aposta pel diàleg i la negociació és important i necessària, perquè és la millor manera de resoldre el conflicte, però no es pot convertir en l'únic camí imaginable per al sobiranisme, que ha de pensar en alternatives. Perquè atesa la dificultat objectiva que té un procés de diàleg en les circumstàncies actuals pot ser molt fàcilment un atzucac. La correlació de forces, la radicalització de la dreta nacionalista espanyola i el paper del poder judicial i els aparells de l'estat i les estructures de poder real fan que, fins i tot en un context d'aritmètica parlamentària favorable, sigui difícil d'entreveure una resolució favorable del procés de diàleg. De fet, les dificultats que ha tingut des del començament en son una bona indicació.

Un altre punt de fricció té a veure amb això que alguns anomenen "eixamplar la base" que és una expressió possiblement desafortunada per referir-se a la necessitat d'augmentar el suport a l'independentisme. I, sobretot, reduir la distància amb la resta de la societat per matisar el rebuig a la idea de la independència. Mentre que els que defensen el que hem anomenat les teories endògenes pensen que no és una necessitat, els que proposen teories exògenes ho conceben com una condició necessària per avançar. Aquestes són posicions difícilment reconciliables. En part, potser, això té a veure amb una certa sospita que la idea de ser-ne més es pot emprar com a excusa per a la resignació i la inacció. Per això possiblement una síntesi hauria de passar per un projecte concret per transformar la

correlació de forces. Un projecte que no la posi com a pretext sinó que se la plantegi com un factor a transformar i superar.

En definitiva, la síntesi possible passa per evitar quedar atrapats en hipòtesis ingènues de la possibilitat de pacte amb l'estat espanyol, i hipòtesis fantasioses sobre la possibilitat de fer efectiva la independència en divuit mesos. Cap de les dues hipòtesis és plausible en el curt termini, i per tant sovint es planteja el debat en termes d'un fals dilema, entre els que proposen un camí irrealitzable i els que en proposen un altre encara més improbable. Fugir d'aquest esquema dicotòmic funest és el que hauria de permetre construir una síntesi mínimament viable, de contorns indefinits encara.

Evitar la decadència

En tot cas, és important que mentre tot això no passa, el moviment sobiranista miri d'evitar un procés de degradació i decadència. La solidesa dels suports electorals que s'han expressat aquest 2021 permet ser relativament optimistes. En tot cas, vist amb una mica de perspectiva, el risc de decadència del moviment és evident. Tot i la resiliència que han demostrat les bases independentistes a l'hora de mobilitzar-se i votar, la manca d'acords estratègics i, sobretot, de propostes ben travades i àmpliament compartides, podria deixar al moviment atrapat en una teranyina de ressentiment i desorientació.

No seria el primer cas. El moviment sobiranista del Quebec, després de perdre per poc el referèndum sobre la independència de 1995, es va anar replegant sobre si mateix. Molt afectat per les divisions internes, el moviment quebequès va anar perdent suports en paral·lel a un procés d'involució cap a posicions identitàries cada cop més essencialistes. El debat sobre la incorporació dels immigrants a la societat quebequesa es va enverinar, i va acabar derivant en una lenta i llarga decadència. Bona part dels sectors més joves i dinàmics van anar abandonant les posicions sobiranistes i avui la independència del Quebec queda molt lluny.

En canvi, Escòcia ha seguit un camí invers. Després de perdre el referèndum de 2014 el Partit Nacional Escocès es va mantenir al poder i va reforçar la seva aposta per la governança de les institucions pròpies. Fins al Brexit, l'SNP va apostar per repetir el referèndum només quan hi hagués una majoria consistent i duradora a les enquestes, per evitar una nova derrota. Després que Escòcia votés majoritàriament a favor de seguir a la UE i que els vots anglesos els fessin sortir-ne, s'ha reactivat la demanda d'un nou referèndum. El paper cada cop més reforçat de l'SNP, vinculat a les seves posicions progressistes i europeistes ha permès que es torni a plantejar, amb més força, un escenari d'independència.

> La síntesi passa per evitar quedar atrapats en hipòtesis ingènues de pacte amb l'estat o hipòtesis fantasioses sobre fer efectiva la independència en divuit mesos

Catalunya, evidentment, no és Escòcia. Ni el Quebec. Però aquests dos son els casos que es solen citar més com a referents per al cas català. I per bones raons. Son els dos casos més propers en tots els sentits. Per això no està de més referir-s'hi, i mirar de treure'n algunes lliçons. La recerca d'una síntesi estratègica i ideològica, juntament amb un procés de desescalada de les tensions partidistes internes són elements fonamentals. Però el que és realment urgent i necessari preservar el caràcter obert, democràtic, inclusiu, tolerant i amable del moviment, que en van ser els seus trets diferencials durant els anys de més empenta.

Jordi Muñoz

Jordi Muñoz és politòleg i analista. Actualment, és investigador i professor del Departament de Ciència Política a la Universitat de Barcelona (UB), on imparteix les assignatures de comportament polític i mètodes quantitatius. Durant la seva carrera s'ha especialitzat en política comparada. Recentment ha publicat el llibre *Principi de realitat*: *una proposta per a l'endemà del Procés* (L'Avenç, 2020), un assaig polític en el qual reflexiona sobre què ha passat a Catalunya i per què, i planteja hipòtesis sobre solucions i possibles camins de futur.